

lósításakor azonban megkapjuk a választ arra, hogy a 19. század pedagógusainak törekvései után immár a 21. század szakemberei hogyan tudnak megfelelni az együttműködés emberi és szakmai kihívásainak.

Irodalom

- Berecz M. (1888): Még egy szó a siketnémák oktatásügyének általánosítása érdekében. *Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén*, 3. 34–36
- Borbély S. (1902): *Emlék-könyv a Siketnémák Váczi Országos Királyi Intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára*. Budapest
- Degenhardt, S. – Rath, W. (2001): *Blinden und Sehbehindertenpädagogik*. II. Studentexte zur Geschichte der Behindertenpädagogik. Luchterhand, Neuwied, Berlin.
- Entlicher, F. (1872, 1989): *Das blinde Kind im Kreise seiner Familie und in der Schule seines Wohnortes*. Faximile edition. Bentheim, Würzburg.
- Erdélyi I. (1887): A siketnémák tanítása a népiskolában. *Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén*, 4. 54–57.
- Fekete K. (1874, 1885): A siketnémák oktatása a népiskolában. In *A magyarországi néptanítók második egyetemes gyűlése*. Rendező Biz., Budapest. 315–326. In *Értesítő a siketnémák váczi királyi orsz. intézetéről az 1884/85-i tanévben*. Vác. 3–26.
- Fekete K. (1887): Czelja és haszna a siketnémák oktatásának a népiskolában. *Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén*, 1. 2–5.
- Frim J. (1884): *A hülyeség és a hülyeintézetek különös tekintettel Magyarország hülyéire. Segélyszózat a magyar nemzethez a nyomorultak legelhagyottabbjai érdekében*. Budapest.
- Gordosné Szabó A. (1993): Időszerű gyógypedagógiai témák a magyar nevelésügyi kongresszusokon. *Gyógypedagógiai Szemle*, 4. 263–274.
- Gordosné Szabó A. (2000): *A magyar gyógypedagógus-képzés története*. ELTE BGGYFK, Budapest.
- Herodek K. (1903): *Közérdekű tudnivalók a vakokról*. 2. átdolgozott kiadás. Budapest.
- Herodek K. (1926): *Emlékkönyv a vakok József Nádor Orsz. Kir. Intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára*. Budapest
- Illyés S. (2000, szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. ELTE BGGYFK, Budapest.
- Mihályik Sz. (1870, 2000): *A vakokról*. Bagó Márton, Buda. Facsimile kiadás. Vakok Általános Iskolája és Diákotthona, Budapest.
- Mészáros I. – Németh A. – Pukánszky B. (2005): *Neveléstörténet. Bevezetés a pedagógia és az iskolázás történetébe*. Osiris, Budapest
- Náray Szabó S. (1898): Néhány szó a fogyatékosok oktatásügyéről. *Magyar Gyógypedagógia*, 1. 3–10
- Roboz J. (1898): A beszédhibák és tanítóképző intézeteink. *Magyar Gyógypedagógia*, 2. 155–163
- Scherer I. (1888): Tanerőképzésünk. *Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén*, 11. 177–182.
- Scherer I. (1890): A siketnéma-tanítói tanfolyam megnyitása a budai Paedagogiumban. *Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén*, 4. 55–60
- Scherer I. (1895): *A siketnéma-oktatás és nevelés kézikönyve. Siketnéma-tanítók és tanügybarátok számára*. Toldi Lajos Könyvkereskedés, Budapest.

Schiffer Csilla

ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Általános Gyógypedagógiai Tanszék

Időegybeesések

Várnagy Ildikó kiállításáról

Giordano Brunóra hivatkozik friss esszéjében Várnagy Ildikó. Depressziós időszakában, valószínűleg öngyógyító céllal, elősodorja mindazokat, akikkel képes maradt dialogizálni, akikről szóló narratívákra gondolva megnyugszik. Démokritosz, Platón, Arisztotelész, Eckhardt mester után következik Giordano Bruno, a sor végén pedig Arany János, Sartre, Dilthey, Toynbee, végezetül Freud. Az olasz vándorhumanista filozófusról azt jegyzi föl: „Valamennyi dolog egy, mely változatossága révén magába foglal mindent...”, majd így folytatja: „Ez az egy-mánia tetszik nekem. Minden egybe szeretnék terelni és tartani, legalább elméletileg, legalább boldogságilag.” A szöveg reménytelenül csupasz, és talán ezért könyörtelen.

Várnagy ilyen.

Négy doborműre mutatott rá a szobrász Várnagy Ildikó, amikor Százados úti műtermében megmutatta a kiállítására előkészített alkotásokat. Kettőnek látszottak, a fehér fal előtt, ahová támasztotta azokat, kettesével lettek ugyanis egymásra fektetve. Érdeklőd-

tem, a domborműveket miként fogja elhelyezni – arra lettem volna kíváncsi, csak éppen, ismerve Várnagy csipős nyelvét, nem szándékoztam nyíltan megkérdezni, hogy a művek szövegoldalát, avagy a szoboroldalát kívánja inkább hangsúlyozni. Ahogyan az alig fűtött műteremben átlapulták egymást az embernyi nagy, színüket inkább rejtő, mint hangsúlyozó fémművek, csupán az lehetett nyilvánvaló, hogy az alkotó szívesen sík felület elé való tárgyaknak tekinti mindjüket, ami, a várnagyai életmű ismeretében bátran mondom, nem is annyira evidens. Ugyanis több szobra is jellel telt, sokhézagú felülettel körbefogott tér, így aztán ezeket is elképzelhetni akár a tér centrumát négy oldalról körbefogó ketrecnek, ha felfüggesztve lesznek, akkor akár a mennyezből leszúrt, a plafont áttört, alácsüngő hasáb végének, amelyet, bőrt a tetoválás, teleírt valami ismeretlen kéz, de akár egymáson is heverhetnének a padlón, s a kiállítás felkeresői számára ickázásra, lyukakról lyukakra fél lábón való átugrálásra, a jelek közébe kézzel nyúlásra, a játék során a szövegen bévüli mozgásra teremtve alkalmat.

Várnagy válasza akkor egyértelműnek tűnt. Azt konstataáltam, hogy közel férközött ismét az evidenciákhoz.

Négy évszámra nehezedik a szövegvilág. 1808, 1859, 1900, 1947 – sorjázik egymás után. 1808-ban Várnagy nagyapja már élt, 1947-ben pedig Várnagy Ildikó, hacsak nem tagadja le, éppen hároméves. Őt emberöltőnyi időről van itt szó, az eleje a nemzeti romantikába lóg bele, a vége meg, mifelénk persze, a kezdődő kommunizmusba. Számmágia? – vettem fel magamnak hangosan a kérdést, hiszen e két korszak, mint amúgy valamennyi európai időszak, előszeretettel kotorászik a számokkal, keresi a maga püthagoreusi lehetőségeit arra, hogy megállapítson ezt-azt a makrokozmosz harmóniájáról, arányairól vagy az összhangjáról. Négy időpont, amikor valamiért összezsomósodik a várnagyai időszámítás szerint az idő?

1808 – Goethe Faustja és Dalton atomelmélete, 1859 – a Mill- és a Darwin-művek megjelenésének időpontja, amelyektől elkezdődik az antropológiai gondolkodás, 1900 – Planck kvantumelmélete és Freud *Álomfejtése*, 1947 – Thomas Mann és Camus regénye. Ennyi az olvasható szobor, hiszen a gyúrt-hajlított agyagmintáról másolt bronzanyagot, a gondolatok testét nem tudom felidézni. Elmondhatom, de nem teszem, a tudományos mérések következtében előállt tömeget, a magasságot, a betűtípust, az egyes betűket beburkoló színeket.

Művelődés-, illetve gondolkodástörténeti szakkönyvekben, amelyekben külön sávokban szerepeltetik a politikai fordulatokat, a jelesebb alkotók tudományos felfedezéseit, az irodalmi művek megjelenését, a filozófiatörténeti eredményeket, szokás olyan táblázatok közzétenni, ahol az olvasó összevetheti az azonos időpontban történt eseményeket. Amikor az esetleges módon létrejött és nyilvánosságra került, utólag jelessé emelkedő fordulatok, felfedezések, nyilvánosságra került tudományos-művészeti-filozófiai események véletlenül hálózattá állnak össze. Amikor az alkalom adta események hivatkozott hagyománnyá merevednek.

Ilyen mőzesi táblákra bukkant volna valahol szobrászunk (nyilván könyvben, amelyben a közösségi kanonizáció szabályai mentén megjelentek az értékelés birodalmába tévedt események!), aki aztán a fogalmi konstrukciót kiemelte a papírfelületre nyomott festékfoltokból, és szoborrá alakította. Szoborrá, amelynek teste fémbetűkből és levegőből álló betűközökből összerakott felület, amely nézhető is, sillabizálható is, szemünknek és fülünknek szól, együtt pedig az értelmünknek. Mi lehet mindebben annyira fontos, hogy tabulákká emelkednek?

Nem tudhatom.

Avagy nem erre az időben centrumokat kijelölő tetre kellene figyelnem, hanem arra, amely e művészi teremtés pillanatnyi várnagyí módszeréből észlelhető? Hogy dolog és dolog fölötti, hogy fém és szó, hogy fizika és metafizika? S ahogy azok éppen egybeérnek?

Várnagy Ildikóra jellemző, s mindezt valamennyi róla szólónak szokása elősorolni, hogy rendkívül tágan értelmezi a szobrászatot. Ha jellemzésére vagy inkább a bemutatására barátai és ellenségei a via negativát választják, akkor biztosan elmondják, hogy kiállításrendező, rendszeresen megnyilatkozó teoretikus, jelentős életművet létrehozó képzőművészeti esszéista, sőt olyat is ismerek, aki szerint költő. Művészeti tevékenységéhez hozzátartoznak könyvei, tanulmányai, vegyes műfajú publikációi, szóbeli megnyilvánulásai. Érdeklődik a mozgásművészetek, a zene, a film, az irodalom iránt, a talált tárgyakhoz fűződő vonzalma pedig arra utal, hogy a köznapi tárgyak leválogatása és művészivé rámutatással történő emelése sem idegen tőle. Ha pedig a plasztikus tárgyművészetek oldaláról, azaz nagyobb és konzervatívabb tisztelettel ismertetik kiterjedt életművét, akkor biztosan elhangzik sokkírozóan változatos anyagválasztása, anyagmegmunkálása, a hagyományos szobrászati eljárások szorgalmas felülírása, és szó esik a műfajátlépések, valamint a szobrászat határaitra való rá-rákérdezései, akciói, gesztusai, formavilágának átalakuló mintázatai kapcsán a tradícióhoz való viszonyáról. Várnagy autonóm módon építette fel tárgyi és szellemi világát – a valóságból elorzott és az általa megteremtett dolgok veszik körül. Valóság és elvonatkoztatás jellemzi – mondta egyszer róla Wehner Tibor, és ez így volt akkor is igaz, s kétségbevonhatatlan maradt továbbra is, ma is. Annyival lehet talán kiegészíteni, hogy időközben arra is képessé vált, hogy egyidejűnek láttassa tárgyaiban, műtárgyaiban ezt az azonosságra kínosan ügyelő valóságot az absztrakcióval.

Várnagy hol jeleket használ, hol önálló jeleket alkot. Amikor betűket, azaz a hangok szimbólumait használja fel, akkor azok a betűk tárgyak is. Nem síkban léteznek, hanem térben, hiszen porcelánból, agyagból, samottból, bronzból készültek ezek a betűt, a tárgy volton túli értelemre is szert tettek, ha szavakká tömörödtek s gondolatokat képviseltek. Várnagy azonban olyan plasztikákat is alkot, amelyek felületén jelek, ismerősek és újonnan alkotottak, képiak és betűkből, szavakból állóak nyüzsögnek. Jelek határolják sokszor a tárgyait, szignálják a kiterjedést, hangsúlyozzák vagy éppenséggel elfedik a belső tartalmat. Az antropomorfizáció finom átmeneti formáiról ugyanúgy kaphatunk fölvilágosítást, mint a dolgok és fogalmak egymásba mosódásáról, s arról, miként járja át egymást mindaz, legyen bár név, festett textildarab, női cipő, fehér papiroszon festékpaca, amelybe szellem szorul.

Várnagy hol jeleket használ, hol önálló jeleket alkot. Amikor betűket, azaz a hangok szimbólumait használja fel, akkor azok a betűk tárgyak is. Nem síkban léteznek, hanem térben, hiszen porcelánból, agyagból, samottból, bronzból készültek ezek a betűt, a tárgy volton túli értelemre is szert tettek, ha szavakká tömörödtek s gondolatokat képviseltek.

Várnagy Ildikó: Időegybeesések. Múzsza Galéria, Budapest. 2008 december 9. – 2009. január 5.

Géczi János
Pannon Egyetem, MFTK,
Antropológia és Etika Tanszék